

Langsigtede konsekvenser af børns anbringelse uden for hjemmet. Er den danske anbringelsespraksis det bedste for barnet?

Af Cæcilie Sloth Vesterby, Lars Larsen & Dion Sommer

Resumé

Når psykosocialt belastede børn i Danmark anbringes uden for hjemmet, er det oftest tænkt som en midlertidig foranstaltning, indtil barnet kan hjemsendes til de biologiske forældre. I dansk praksis synes anbringelse at være et indgreb, som man arbejder på at begrænse ud fra den overbevisning, at det er det mest gavnlige for barnet. Forskning i langsigtede konsekvenser efter en anbringelse i barndommen taler dog kun i beskedent omfang for, at en sådan foranstaltning i sig selv er skadelig for barnet på længere sigt, når der er taget højde for variation i operationalisering af udfaldsvariable, kontrol for andre væsentlige belastningsfaktorer og anbringelsesformen. Der stilles derfor spørgsmålstegn ved, hvorvidt man i praksis, som nu, bør bestræbe at begrænse omfanget og varigheden af anbringelser mest muligt, hvis dette resulterer i ustabile forløb præget af manglende kontinuitet i barnets væsentligste omsorgsrelationer, som netop ikke nødvendigvis er etableret med de biologiske forældre. Med udgangspunkt i vores viden om de langsigtede negative konsekvenser af tidlig stresspåvirkning, må det desuden tilrådes, at interventionsforsøg i hjemmet indsættes så tidligt som muligt, og hurtigst muligt afløses af en varig anbringelse, såfremt indsatsen i hjemmet ikke i tilstrækkelig grad reducerer stresspåvirkningen fra barnets nære miljø.

Baggrund

I modsætning til de øvrige skandinaviske lande har Danmark længe været repræsentant for synspunktet om, at barnets tarv bedst varetages ved, at de biologiske forældre juridisk og relationelt fortsat spiller en væsentlig rolle for barnet under en anbringelse (Bryderup, Engen & Kring, 2017). Det overordnede mål for anbringelserne bliver i praksis ofte, at der under hele anbringelsen arbejdes med en hjemgivelse for øje. Dette bekræftes i en undersøgelse af anbringelsespraksis i Københavns Kommune, hvor forfatteren skriver følgende: ”Særligt fremtrædende i lovgivningen og også i medarbejdernes praksis er diskursen om ’røddernes betydning’, der peger på, at børn og forældre er og bør

være uadskillelige, og at de biologiske forældre er de primære for børnene.” (Klyvø, 2011: s. 135). Set fra et psykologisk perspektiv synes den hidtidige danske praksis at afspejle en klassisk tilknytningsteoretisk tilgang til anbringelsesproblematikken, hvor det tidlige bånd mellem barn og biologiske forældre betragtes som helt afgørende for barnets senere udvikling. For de 0-3-årige kaldes dette *det monotropiske standpunkt*, dvs. at barnet kun magter at etablere ét følelsesbånd til sin moder, som er naturgiven sensitiv som omsorgsgiver (Bowlby, 1969, 1988). Skulle juridiske afgørelser i anbringelsessager samt i praksis således bygge på tilknytningsteoriens biologiske naturalisering, dvs. at de biologiske forældre er barnets eneste afgørende tilknytningsfigurer, er den ikke fagligt opdateret. Nyere udviklingspsykologisk forskning har vist, at sunde tilknytningsrelationer kan dannes med andre end de biologiske forældre. Barnets tidlige kapacitet til at danne *flerpersonelle tilknytninger* (multiple attachments) anses nu som helt basal. Hertil kommer, at jo flere ’sikre baser’ samt ’positive miljø- og person-kontinuiteter’ barnet oplever gennem ontogenesen, desto bedre udvikling (Schrøder & Sommer, 2017; Howes & Spieker, 2016). Dette nysyn taler endvidere for, at tidlige anbringelser til omsorg af kvalitet er vigtige for barnets udvikling. Omvendt skaber hyppige miljøskift og gentagne brud med nære personer en problematisk udvikling. I princippet er det derfor ikke nødvendigvis anbringelsen uden for hjemmet i sig selv, der er problemskabende; det kan lige så vel være *barnets konkrete anbringelseshistorie*.

Tidligere formand for Børnerådet, og tidligere chef for anbringelsesområdet i Københavns Kommune, Klaus Wilmann har i overensstemmelse hermed udtalt sig kritisk om den herskende forvaltningskultur: ”Der bliver ofte sagsbehandlet ud fra en opfattelse af, at de relationer et barn får til en plejefamilie er mindre betydningsfulde og vigtige end de relationer, de har til forældrene, alene fordi de er biologiske. Det mener jeg er en grundlæggende forkert antagelse.” (Ravn & Spangsberg, 2017: afsnit 15). Vedtagelsen af Barnets Reform i 2011 kan tolkes som et socialpolitisk tiltag, der søgte at bevæge sig væk fra denne tendens, ved at rette fokus mod barnet, og barnets ret, og ikke pligt, til at vedligeholde relationen til det biologiske ophav, bl.a. med henblik på at skabe øget kontinuitet og medbestemmelse for barnet. Paradoksalt bliver det dog, at Barnets Reform samtidig lægger op til, at følelsen af kontinuitet for barnet bl.a. styrkes ved at øge barnets relation til ikke kun biologiske forældre, men også søskende og familiært netværk omkring barnet. Det biologiske bånd er altså fortsat et styrende princip i lovgrundlaget for dansk anbringelsespraksis (Klyvø, 2011; Servicestyrelsen, 2011).

Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI) bragte i 2017 en trivselsundersøgelse af 1.560 anbragte børn og unge, som bl.a. konkluderede, at anbragte børn og unge oplever mental ustabilitet

og mistrivsel i højere grad end jævnaldrende ikke-anbragte; og at 13% af anbragte børn og unge føler sig ensomme sammenlignet med 5% af jævnaldrende. Ligeledes oplyser 23% af anbragte børn og unge om en langvarig sygdom eller et handicap, hvilket er dobbelt så mange som jævnaldrende ikke-anbragte, og anbragte børn og unge udviser et højere niveau af risikoadfærd, både hvad angår kriminalitet og brug af rusmidler (Lausten & Jørgensen, 2017). Da trivselsundersøgelsen fra SFI (Lausten & Jørgensen, 2017) viser, at de anbragte børn trives dårligere, kunne det måske give anledning til at antage, at en anbringelse udenfor hjemmet medfører dårlig trivsel, muligvis også på længere sigt. Sådanne undersøgelsesresultater kunne bidrage til en forestilling om, at børn er bedst stillet ved en opvækst hos de biologiske forældre. Undersøger man de langsigtede konsekvenser af en anbringelse nærmere, er forskningen på området dog langt fra overvældende, da det er få studier, der forholder sig til trivsel hos anbragte børn i et perspektiv, der rækker ud over selve anbringelsesperioden, og som tager højde for forskelle i anbringelsesform, alder for anbringelse, anbringelsens varighed og antallet af anbringelser (Bryderup, Engen & Kring, 2017; McSherry, Fargas Malet & Weatherall, 2016). Det er tankevækkende, at spørgsmålet om de langsigtede konsekvenser af tidligere anbringelse af børn uden for hjemmet har tiltrukket sig relativt beskedne forskningsmæssig interesse, og at de studier, der er foretaget, synes at have haft begrænset betydning for dansk socialpolitik og anbringelsespraksis.

I de følgende afsnit er der taget udgangspunkt i resultater opsamlet i en systematisk litteraturnemgang af centrale studier foretaget i forbindelse med specialearbejde udført af denne artikels førsteforfatter med andenforfatteren som vejleder. De inkluderede studier opfylder alle væsentlige kvalitetskriterier i forhold til kulturel sammenlignelighed, relevante operationaliseringer af livsudfaldsvariable, anbringelsesform, matchede kontrolgrupper, og studier, der har målt tidligere anbragte individers livsudfald så sent som muligt i voksenlivet. Sidstnævnte både for at undersøge den langsigtede effekt af anbringelsen og for at undgå eventuelle effekter af transitionsfasen mellem endt anbringelse og selvstændigt voksenliv, der har vist sig som en sårbar periode for tidligere anbragte (Vesterby, 2018).

Det er i sagens natur ikke muligt at gennemgå hele litteraturen i denne artikel, så der vil i stedet blive givet en introduktion til centrale forskningsmetodiske problemstillinger efterfulgt af 2 empiriske eksempler, der illustrerer vores væsentligste pointer omhandlende operationalisering af livsudfald, anvendelse af en passende kontrolgruppe og betydningen af anbringelsens art.

Forskningsmetodiske udfordringer

Operationalisering af udfaldsvariable

Når vi skal forsøge at afklare, hvordan det senere går individer, der har været anbragt uden for de biologiske forældres hjem, er det naturligvis vigtigt, hvorledes vi operationaliserer ”hvordan det går”. En mulighed er at opstille objektive kriterier for livsudfald, såsom socioøkonomiske parametre som beskæftigelsesstatus, indkomst, uddannelsesniveau og antal af lovovertrædelser. En anden er, simpelthen at spørge de involverede selv om, hvordan de har det. Dette gøres i praksis ofte ved hjælp af selvrapporteringstests, hvor testtageren fx bliver bedt om at vurdere i hvilken grad udsagn om livstilfredshed, positiv affekt og negativ affekt passer på den selvoplevede livssituation (Diener & Ryan, 2009). I den eksisterende forskningslitteratur er anvendelse af objektive markører for ”hvordan det går” dominerende (Vesterby, 2018).

Matchet kontrolgruppe

Et andet væsentligt aspekt vedrører, hvad de anbragtes livsudfald sammenlignes med, eller sagt med andre ord, hvilken kontrolgruppe, der anvendes i undersøgelse af spørgsmålet. Hvis vi vil vide om anbringelsesløsningen bør minimeres af hensyn til barnets tarv, er det nødvendigt at anvende en matchet kontrolgruppe. Det vil sige, at den anbragte og den ikke-anbragte gruppe skal ligne hinanden mest muligt, undtagen med hensyn til anbringelse uden for hjemmet. Forelægger der ikke overensstemmelse mellem undersøgelsesgruppen og kontrolgruppen risikerer man, at undersøgelsen ikke måler anbringelsens isolerede effekt, men i stedet effekten af andre forskelle mellem de to grupper.

Anbringelsesformen:

I denne sammenhæng er undersøgelsesområdet afgrænset til anbringelsesformerne familiepleje og institutionsanbringelse, da disse er de to mest anvendte former for anbringelse i Danmark. Procentdelen af anbragte, der er i familiepleje, ligger på omkring de 60%, mens 18% bor på døgninstitution (Lausten & Jørgensen, 2017). Den resterende procentdel er anbragt inden for instanser som netværkspleje, kommunal familiepleje eller socialpædagogiske opholdssteder (Bryderup et al., 2017). I familiepleje er man anbragt hos en familie, der på foranledning af en kommunal instans har taget imod et barn eller en ung i eget hjem. Forud for anbringelsen er der ikke en personlig relation imellem familien og det anbragte barn. En døgninstitution er et anbringelsessted kendetegnet ved at være en enhed med 10 eller flere børn og unge. Her er personalet oftest uddannede pædagoger, og børnene er oftere fra skolealderen og op (Bryderup et al., 2017).

Hvis den langsigtede effekt af anbringelse varierer som funktion af anbringelsesformen, har det i sagens natur implikation for både forskning og praksis.

Empirisk eksempel 1:

I et studie af Buehler, Orme, Post og Patterson (2000) undersøgte man de langsigtede konsekvenser af en tidlige familiepleje-anbringelse via tre sammenligningsgrupper af 101 deltagere hver. Én gruppe var udgjort af de tidligere anbragte, én anden af en randomiseret populationsgruppe, hvis medlemmer ikke havde været anbragt, og én tredje bestod af individer, som var udvalgt til at matche gruppen af de tidligere anbragte på en række baggrundskaraktistika, men som ikke havde oplevet en anbringelse uden for hjemmet. De matchede karakteristika var køn, etnicitet, alder, forældres uddannelsesniveau, og hvorvidt de havde boet med en stedforælder. De langsigtede konsekvenser, der blev målt for alle deltagerne, bestod af 36 indikatorer, der kunne inddeles under fire domæner: Selvstændighed, adfærdsmæssig tilpasning, familie og social støtte, samt følelsen af personlig trivsel. I studiet inkluderede personlig trivsel mentalt helbred målt på selvtillid og fravær af depressiv affekt; fysisk helbred målt på en 5-punktsskala fra meget ringe til fremragende og livstilfredshed målt på en 7-punktsskala fra meget ulykkelig til meget lykkelig. Alle parametre for personlig trivsel var altså subjektivt målt via selvrapportering (Buehler et al., 2000).

Resultaterne fra studiet viste, at de tidligere anbragte oplevede en række tilpasningsudfordringer inden for flere domæner, når man sammenlignede dem med gruppen, der repræsenterede den generelle population. Her var de uddannelsesmæssigt dårligere stillet, hvilket resulterede i lavere lønnede jobs. Disse forskelle var dog kun signifikante ved måling af økonomisk velbefindende ($d=.32$) og længden af uddannelse¹. Sammenlignet med den generelle population havde de tidligere anbragte signifikant flere ægteskabelige konflikter ($d=.54$), signifikant større alkohol- eller stofbrug samt signifikant lavere kvalitet af relationer til deres biologiske familie ($d=1.31$). Forskellene mellem de tidligere anbragte og den matchede gruppe var generelt få. De tidligere anbragte adskilte sig i signifikant grad ift. en dårligere relation til den biologiske familie ($d=1.17$) og ved, at de oplevede flere ægteskabelige konflikter ($d=.39$) sammenlignet med den matchede gruppe². Særligt overraskende var det, at der ikke

¹ Effektstørrelserne er udregnet af førsteforfatteren ud fra data i det originale studie. Den nødvendige data var ikke tilgængeligt til at udregne en effektstørrelse for uddannelse som parameter.

² Cohens (1992) indeks for effektstørrelser er anvendt og klassificeret ud fra følgende: lille effekt ($d=.20$), moderat effekt ($d=.50$) og stor effekt ($d=.80$).

blev fundet signifikante forskelle imellem nogle af de tre grupper med hensyn til personlig trivsel (Buehler et al., 2000).

Studiet illustrerer, at det er vigtigt om der anvendes objektive eller subjektive kriterier for livsudfald. Med hensyn til personlig trivsel, blev der ikke fundet signifikante forskelle mellem de tre undersøgelsesgrupper. Hvis livsudfaldet alene var blevet operationaliseret som selvoplevet trivsel, havde svaret på spørgsmålet om, hvorvidt anbringelse havde langsigtede negative konsekvenser således været afkræftende uafhængigt af matchning af kontrolgruppe. Omvendt ville studiet have genereret et bekræftende svar på spørgsmålet, hvis der kun var målt på objektive kriterier og sammenlignet med en ikke-matchet kontrolgruppe. De tidligere anbragte individer oplevede væsentligt flere negative udfald i voksenlivet på objektive kriterier, såsom uddannelse, beskæftigelse og økonomi, når man sammenlignede med en generel population. Svaret ville imidlertid have været et andet, hvis det var baseret på sammenligning af objektive kriterier i forhold til en matchet kontrolgruppe. I så fald ville grupperne kun have adskilt sig, når det gjaldt henholdsvis graden af ægteskabelig konflikt og relationen til den biologiske familie. Studiet af Buehler et al. (2000) demonstrerer altså, at anbringelsen ikke alene kan betragtes som årsagen til flere negative udfald i voksenlivet. Socioøkonomiske baggrundsfaktorer ser også ud til at kunne påvirke udkommet, og det samme gør anvendelsen af kriterier for livsudfald.

Empirisk eksempel 2:

Et forhold som ovennævnte undersøgelse ikke kan tage højde for, er om andre ukendte forhold i de enkelte undersøgte familier, som fx familiernes interne gruppedynamikker, spiller en rolle for udfaldet af en anbringelse. Denne effekt kan undersøges i en såkaldt ”søskende fixed effects model”. I et dansk studie af Ejrnæs og Andersen (2013) er der netop gjort brug af et sådant design, hvor de anbragtes søskende, som ikke selv er blevet anbragt, anvendes til at kontrollere for forskelle inden for de to anbringelseskategorier samt for forskelle som anbringelsen antages at være kausalt influerende på. Denne metode kan altså give et billede af, om der f.eks. er systematisk forskel på familier, der får et barn anbragt på en institution versus i en plejefamilie, og kommer samtidig tæt på at kunne kontrollere for forskelle i socioøkonomisk baggrund, konteksten omkring opvæksten og lignende, da det antages, at søskende oplever lignende rammer for opvækst. Studiet målte på udkom for kriminel adfærd og uddannelsesmæssige aktiviteter som effekt af anbringelsen da de tidligere anbragte unge var 18, 22 og 25 år.

I sammenligningen af anbringelsesformerne viste resultaterne, at de tidligere anbragte som homogen gruppe klarede sig dårligere uddannelsesmæssigt end deres søskende. Internt i gruppen var der en forskel imellem institutionsanbragte og familieplejeanbragte, hvor tidligere anbragte på institution klarede sig ringere uddannelsesmæssigt og i relation til kriminalitet, både sammenlignet med egne søskende og tidligere familieplejeanbragte. De tidligere anbragte i plejefamilie begik ikke mere kriminalitet end deres søskende, og derfor ser særligt institutionsanbringelse og øget kriminalitet ud til at kunne være kausalt forbundet med hinanden. For uddannelsesmæssig aktivitet fandt man, at de ikke-anbragte søskende havde signifikant større sandsynlighed for at være i gang med en uddannelse end tidligere anbragte i begge former for anbringelse, men at børn med minimum én søskende, der havde været anbragt, klarede sig markant dårligere, hvad angik kriminalitet og uddannelse, end børn fra familier, hvor der ikke havde fundet en anbringelse sted. Det ringere udkom for uddannelse og kriminalitet hos tidligere anbragte ser altså ikke alene ud til at være grundet anbringelsen, og kan formentlig også skyldes familiemæssige forhold, da søskende til de anbragte også klarede sig dårligere sammenlignet med den generelle population (Ejrnæs & Andersen, 2013). Det skal for øvrigt bemærkes, at Ejrnæs og Andersen alene har anvendt objektive mål for udfaldet af anbringelsen og at resultaterne, jf. Buehler et al. (2000), meget vel kan have været anderledes, hvis der havde været anvendt et subjektivt mål for trivsel.

Som Ejrnæs og Andersen (2013) selv påpeger, er der, i deres studie, ikke kontrolleret for individuelle karakteristika, som personlighedstræk, der har vist sig at have en betydelig effekt på den overordnede trivsel i voksenlivet (Diener, Suh, Lucas & Smith, 1999). Neuroticisme er fx forbundet med lavere trivsel, mens Ekstroversion er forbundet med højere trivsel (Diener, Oishi & Lucas, 2003). Ligeledes er tidlige forskelle i intelligens af væsentlig betydning for såvel uddannelsespotentiale som risikoen for kriminel adfærd (Gottfredson, 2004). Da søskende kan være meget forskellige på sådanne individualpsykologiske parametre, udgør den manglende kontrol herfor et potentiel konfunderende forhold, der vil kunne medvirke til at øge forskellen på anbragte og ikke-anbragte søskende, selv om forskellen ikke nødvendigvis skyldes anbringelsen.

Diskussion

De ovennævnte faldgruber inden for forskningen bliver særligt relevante, såfremt praksisbestemmelser forsøges indrettet efter den eksisterende videnskabelige evidens, og denne viser sig at være utilstrækkelig og dermed potentielt misvisende. Studier, der overvejende baserer sig på objektive

udfaldsvariable uden et kontrolleret sammenligningsgrundlag, kunne meget vel give anledning til en antagelse om, at en anbringelse har en negativ effekt på barnet, og derfor bør gøres så kortvarig som muligt. En sådan praksis kan i værste fald føre til, at barnet bliver kastebold mellem hyppige midlertidige anbringelser og potentielle hjemgivelser, som vil udfordre kontinuiteten og skabelsen af en stabil relation til primære omsorgspersoner for barnet (om det så er de biologiske forældre eller andre signifikante andre). Som påpeget tidligere kan diskontinuitet i et barns konkrete anbringelseshistorie uden for hjemmet i sig selv være problemudviklende.

Relevant for en diskussion af anbringelsesproblematikken er endvidere nyere *epigenetisk forskning*. Sagt i al korthed ”tænder” og ”slukker” berigende/belastende miljøforhold for barnets gener med positive/negative udviklingsudfald³. Fx igangsætter tidlig usikker tilknytning negative epigenetiske processer, som ændrer barnets stresshormoner og reaktivitet (Jones-Mason, et al. 2016). Tidlig ud-sathed for toksisk stress sensitiverer fosterets og spædbarnets HPA-akse. Biologiske forældre skaber således enten positive eller negative epigenetiske signaturer, som mindsker eller øger fremtidsrisikoen for psykiske lidelser og problemadfærd (Cao-lei, et al. 2016; Champagne, 2010; Monk, et al. 2012; Skinner, 2014). Med udgangspunkt i den epigenetiske viden handler det om ”jo tidligere desto bedre”, dvs: 1) Tidlig intervention i familien, eller 2) Tidlig anbringelse uden for hjemmet. Dét, fordi sen anbringelse markant øger barnets udviklingsproblemer. Det skal dog bemærkes, at selvom før-omtalte stressbelastninger kan forhøje risikoen for fremtidige negative livsudfald, vil der altid være en vis udviklingsplasticitet, som kan udgøre et positivt forandringspotentiale, også selvom barnet har fået en dårlig start på livet. Det negative udfald er således ikke determineret af tidlig stress, blot betydeligt mere sandsynligt.

Sammenligner man anbringelsespraksis i Danmark med f.eks. Norge er der her væsentlige forskelle (Bryderup et al., 2017). I Norge er der fokus på at undgå, at barnet bliver genstand for kontinuerlige skift mellem hjemgivelse og en ny anbringelse. Derfor er de biologiske forældres rettigheder ikke i samme grad styrende for anbringelsesforløbet, som det på mange måder er i Danmark. Norges anbringelsessystem indeholder også et tydeligere element af tvang, idét en anbringelse godt kan foregå uden forældrenes samtykke og ikke nødvendigvis kan ophæves eller revideres på denne baggrund (Bryderup et al., 2017). I Danmark fører de biologiske forældres tilbagetrækning af samtykke netop til en fornyet revidering af anbringelsen, der indebærer undersøgelser af forholdene omkring barnet på ny (Socialstyrelsen, 2014). Den danske praksis, som den aktuelt foregår, udmunder umiddelbart i

³ Se mere om den epigenetiske mekanisme i Sommer (2017): kap. 3.

manglende kontinuitet, da man her ser et højere antal af skift i plejefamilie for det enkelte barn, bl.a. fordi midlertidige plejefamilier anvendes som et indledende akut tiltag (Bryderup et al., 2017; Sander & Kristensen, 2018). Hvert skift har ifølge Inge Bryderup, professor på Aalborg Universitet, alvorlige konsekvenser for evnen til fremtidige relationsdannelser, og områder som almen skolegang kan lide stærkt under dette (Sander & Kristensen, 2018).

Som nævnt indledningsvis er netop et højnet fokus på kontinuitet for barnet at finde i Barnets Reform og nyere tiltag i den danske servicelov på området, der bl.a. giver kommunerne mulighed for at anbringe spædbørn i 3 år uden krav om genbehandling samt for at videreføre en anbringelse, uden at sætte en tidsgrænse, hvis barnets tilknytning til anbringelsesstedet gør, at dette er mest hensigtsmæssigt (Børne- og Socialministeriet, 2015). Disse tiltag læner sig altså umiddelbart mod en lidt mere konsekvent anbringelsespraksis, end hvad der ellers har været lagt op til i lovgivningen, netop med barnets følelse af stabilitet for øje. En ny undersøgelse fra Viden til Velfærd (VIVE) viser dog, at de konkrete praksistiltag for at fremme kontinuiteten af anbringelsesforløb endnu ikke anvendes i overvældende grad på tværs af kommuner (Karmsteen, Frederiksen, Holst Mørch & Hestbæk, 2018). Årsagerne bag en tøven i forhold til at efterkomme nogle af de tiltag, der kunne fremme kontinuitet og stabilitet for et anbragt barn, er højst sandsynligt mange, meget individuelle fra sag til sag, samt dybt komplekse. Nærværende artikel skal derfor ikke læses som et forsøg på at reducere en vanskelig beslutningstagningsproces til en patentløsning, men snarere som et forsøg på at gøre relevante fagpersoner og politiske beslutningstagere opmærksomme på, at forskningen på nuværende tidspunkt ikke umiddelbart kan underbygge, at anbringelser uden for hjemmet har skadelige langsigtede konsekvenser for barnet, og at dette derfor ikke bør være en årsag til, at anbringelser søges forkortet eller helt undgået. Særligt ikke, hvis et konstant fokus på at fremskynde en hjemgivelse kan resultere i kortvarige anbringelser over flere omgange, samt gentagne forstyrrende undersøgelser og overvågning af den biologiske familie og barnet.

Sammenfatning

Der er grund til at udvise forsigtighed med hensyn til at drage praksiskonsekvenser af den tilgængelige forskning omhandlende langsigtede konsekvenser for livsudfald hos tidligere anbragte børn og unge. En del af forskningen kunne umiddelbart give anledning til at tro, at anbringelse er skadelig for barnet og så vidt muligt bør undgås. Faktisk er der, i den bedst kvalificerede forskning på området, ikke noget stærkt belæg for at det skulle være tilfældet. Usikkerheden skyldes en række problematiske

metodiske forhold ved den eksisterende empiri, såsom om udfaldet operationaliseres som objektive mål i form af fx uddannelseslængde og kriminalitet eller som selvoplevet trivsel, om der er anvendt en matchet kontrolgruppe, om der er skelnet mellem institution og familieanbringelse, og om der er taget behørigt hensyn til tidlige individualpsykologiske forskelle.

Med udgangspunkt i vores viden om de langsigtede negative konsekvenser af tidlige stresspåvirkninger, må det tilrådes, at interventionsforsøg i hjemmet indsættes så tidligt som muligt, og hurtigst muligt afløses af en varig anbringelse, såfremt indsatsen i hjemmet ikke i tilstrækkelig grad reducerer stresspåvirkningen fra barnets nære miljø.

Anbefalinger for fremtidig praksis

Hvis hensigten er at skabe en stærkere følelse af kontinuitet og stabilitet for barnet under en anbringelse, ser Norges anbringelsesmodel umiddelbart ud til at kunne hjælpe dette på vej, i hvert fald på et teoretisk plan. Der er behov for et studie af de langsigtede konsekvenser af denne praksis i en komparativ analyse af konsekvenserne af anbringelsespraksis inden for de nordiske lande. En review-artikel af studier på området fra Norden, Storbritannien, Belgien og Holland af Dæhlen (2017) viser, at et sådant studie ikke er tilgængeligt på nuværende tidspunkt. Derfor ved vi endnu ikke, om der er forskel på udkom imellem Danmark og Norges anbringelsespraksis. Det er dog som udgangspunkt interessant at stille sig kritisk over for det fokus man i Danmark har på de biologiske forældres rettigheder, og om disse primært er i barnets eller forældrenes interesse; da dette i praksis muligvis kan føre til et ustabil anbringelsesforløb præget af skiftende anbringelse og hjemgivelse, hvor barnet kan få svært ved at føle sig tryk. Set fra et psykologisk perspektiv kunne der være grund til at vende sig fra et traditionelt tilknytningsteoretisk syn på forældre-barn relationen og i højere grad at basere beslutninger om anbringelse på nyere viden, der peger på, at barnet, under trygge og omsorgsfulde forhold, kan danne betydningsfulde tilknytninger til andre end deres biologiske forældre (Dozier & Rutter, 2016), og at disse kan være mindst ligeså relevante at værne om, som blodets bånd. Hvad angår anbringelsens forudsætning for at danne denne tilknytning, har opbyggelsen af en så tidlig som mulig tryk tilknytning med signifikante andre voksne end forældrene formentlig bedre vilkår under en anbringelse i plejefamilie fremfor på institution, da denne kræver skabelsen af et tæt bånd til få primære omsorgspersoner, som man i flere institutionssammenhænge rådes til ikke at danne til børnene for at bevare sin professionelle rolle (Dozier & Rutter, 2016). Samtidig er det indlysende, at

dannelsen af en tryk tilknytning til plejefamilien kræver en vis ro og kontinuitet omkring anbringelsen. En ro og kontinuitet, der ikke nødvendigvis er resultatet af dansk anbringelsespraksis, som den aktuelt udøves.

Referencer:

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Loss, sadness and depression*. (Vol. 3). New York. Basic Books.

Bowlby, J. (1988). *A secure base: Clinical applications of attachment theory*. London: Routledge.

Bryderup, I., Engen, M. og Kring, S. (2017). *Familiepleje i Danmark*. Aarhus: KLIM.

Buehler, C., Orme, J. G., Post, J. og Patterson, D. A. (2000). The long-term correlates of family foster care. *Children and Youth Services Review*, 22(8), 595-625.

doi:[http://dx.doi.org/10.1016/S0190-7409\(00\)00108-0](http://dx.doi.org/10.1016/S0190-7409(00)00108-0)

Børne- og Socialministeriet. (2015). Bekendtgørelse af lov om social service. LBK Nr. 1284 af 17/11/2015. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=175036-id9b914569-425e-46d4-ad64-ae97a8239f75>

Cao-Lei, L. et al. (2016). Prenatal maternal Stress and Epigenetics: Review of the Human Research. *Curr. Mol. Bio, Rep.* 2:16-25.

Champagne, F. A. (2010). Epigenetic Influence of Social Experience Across the Lifespan. *Developmental Psychobiology*, 1-13.

Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112(1), 155-159.

doi:<http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.112.1.155>

Diener, E., Oishi, S. og Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: emotional and cognitive evaluations of life. *Annual review of psychology*, 54(1), 403-425. doi:<http://dx.doi.org.ez.statsbiblioteket.dk:2048/10.1146/annurev.psych.54.101601.145056>

Diener, E. og Ryan, K. (2009). Subjective well-being: A general overview. *South African Journal of Psychology*, 39(4), 391-406. doi:<http://dx.doi.org/10.1177/008124630903900402>

Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E. og Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302. doi:<http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.125.2.276>

- Dozier, M. og Rutter, M. (2016). Challenges to the Development of Attachment Relationships Faced by Young Children in Foster and Adoptive Care. I: J. Cassidy og P. R. Shaver (red.), *Handbook of Attachment: Theory, Research and Clinical Applications* (s. 696-714). New York, NY: The Guilford Press.
- Dæhlen, M. (2017). Betydningen av opphold i fosterhjem for livet som voksen - en kunnskapsoversikt. 1-14. doi:<https://hdl.handle.net/10642/5611>
- Ejrnæs, M. og Andersen, S. H. (2013). Plejefamilie eller institution? Når anbringelsesstedet gør en forskel. I: S. H. Andersen og P. Fallesen (red.), *Når Man Anbringer Et Barn II* (s. 101-121). Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Gottfredson, L. S. (2004). Life, Death, and Intelligence. *Journal of Cognitive Education and Psychology*, 4(1), 23-46.
- Howes, C. & Spieker, S. (2016). Attachment relationships in the context of multiple caregivers. I: Cassidy, J. & Shaver, P. R. (red.), *Handbook of attachment: Theory, research and clinical applications*, 3rd. edition, Chapter 8. New York & London: The Guildford Press.
- Jones-Mason, K., et al. (2016). Epigenetic Marks as the Link Between Environment and Development: Examination of the Associations Between Attachment, Socioeconomic Status, and Methylation of the SLC6A4 Gene. *Brain and Behavior*, 6(7). 1-18.
- Karmsteen, K., Frederiksen, S., Holst Mørch, F. og Hestbæk, A.-D. (2018). *Kontinuitet i anbringelser. Delrapport 2: Når forældre og forvaltning mødes*. Hentet fra VIVE - Viden til Velfærd. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd:
- Klyvø, L. (2011). *Når samværet er svært. Perspektiver på plejebørns samvær i Københavns Kommune*. Hentet fra Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje. Socialforvaltningen. Københavns Kommune:
<https://centerforfamiliepleje.kk.dk/sites/centerforfamiliepleje.kk.dk/files/uploaded-files/naarsamvaeretersvaert.pdf>
- Lausten, M. og Jørgensen, T. (2017). *Anbragte børn og unges trivsel 2016* (17:01). Hentet fra SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd: <https://www.sfi.dk/publikationer/anbragte-boern-og-unges-trivsel-2016-12939/>
- McSherry, D., Fargas Malet, M. og Weatherall, K. (2016). Comparing long-term placements for young children in care: Does placement type really matter? *Children and Youth Services Review*, 69, 56-66.
doi:<http://dx.doi.org.ez.statsbiblioteket.dk:2048/10.1016/j.childyouth.2016.07.021>

- Monk, C., et al. (2012). Linking Prenatal maternal Adversity to Developmental Outcomes in Infants: The Role of Epigenetic Pathways. *Dev. Psychopathol.*, 24(4): 1361-1376.
- Ravn, L. og Spangsberg, A. (2017, 23.03.2017). Plejeforældre rystede: Treårig skal tilbage til biologiske forældre. *TV2 Fyn*. Hentet fra <http://nyheder.tv2.dk/lokalt/2017-03-23-plejeforaeldre-rystede-3-aarig-skal-tilbage-til-biologiske-foraeldre>
- Sander, N. og Kristensen, D. B. (2018, 14.11.2018). Hvert tredje anbragte barn må skifte plejefamilie: 'Vi kan i den grad blive bedre'. *DR*. Hentet fra <https://www.dr.dk/nyheder/indland/hvert-tredje-anbragte-barn-maa-skifte-plejefamilie-vi-kan-i-den-grad-blive-bedre>
- Schrøder, N. & Sommer, D. (2017). Faderinvolvering i det udforskende rum - en korrektion af tilknytningsteorien. *Psyke & Logos*, Bind 38, Nr. 1, 246-264.
- Servicestyrelsen. (2011). *Håndbog om Barnets Reform*. Hentet fra Servicestyrelsen: <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/handbog-om-barnets-reform>
- Skinner, M. (2014). Environmental Stress and Epigenetic Transgenerational Inheritance. *BMC Medicine*. 12:153, 1-5.
- Socialstyrelsen. (2014). Det har du ret til - til forældre, hvis barn skal anbringes eller er anbragt: Socialstyrelsen - Viden til gavn.
- Sommer, D. (2017). *Udvikling: Fra udviklingspsykologi til udviklingsvidenskab*. København: Samfundslitteratur. Professionernes begreber
- Vesterby, C. S. (2018). *Trivsel hos tidligere anbragte børn og unge: Langsigtede konsekvenser for trivsel og trivselsrelaterede faktorer hos tidligere anbragte samt mulige årsager hertil* (Master), Aarhus Universitet.